

CONSUMER**PRO**

BOOSTING PROFESSIONALS
IN CONSUMER PROTECTION

Колективна защита

Документ за теоретична подготовка

2022- 2023

Collective Redress - Bulgaria
November 2022 - version 1

Въведение в документа за теоретична подготовка	3
1. ВЪВЕДЕНИЕ: ОПРЕДЕЛЕНИЕ И КРАТКА ИСТОРИЯ НА КОЛЕКТИВНАТА ЗАЩИТА	4
1.1. Определение	4
1.2. Кратка история на колективната защита	5
1.3. Взаимодействие на Директивата за представителните искове на ЕС със съществуващите национални механизми за колективна защита.....	7
1.4. Място на колективната защита в инструментариума на ЕС за правна защита на потребителите	8
ИНСТРУМЕНТАРИУМ НА ЕС.....	8
Публично правоприлагане	8
2. ЗАЩО КОЛЕКТИВНАТА ЗАЩИТА ИМА ЗНАЧЕНИЕ.....	9
2.1. ЗА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ	9
2.2. ЗА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ	10
2.3. ЗА ТЪРГОВЦИТЕ.....	10
3. Колективна защита: в кои сектори, за какви видове вреди и какви обезщетения	11
3.1. Обхват.....	11
3.2. Вреди и предвидени обезщетения.....	13
3.3. Къде се завежда колективен иск?	14
4. Правна легитимация: кой може да завежда колективни искове за обезщетение?...16	
4.1. Европейският модел, основан на компетентни структури.....	16
4.2. Какво е “компетентна структура” и кой има право да получи такъв статус?	16
4.3. Компетентните структури за целите на водене на национални и трансгранични представителни искове.....	17
4.4. Признаване на компетентни структури.....	18
4.5. Какви са последиците от признаване на компетентна структура?.....	20
4.6. Публичност на информацията за признатите компетентни структури	21
4.7. Наблюдение на компетентните структури. Загубване на техния статут.	21
5. Групи потребители, заинтересовани от представителен иск: кога и как се формират?	22

5.1 Групи от потребители, за които се води иска	22
5.2. Opt-in или opt-out	23
5. 2 Защо има значение?.....	23
5.3. Кой решава за необходимостта от съгласие на потребителите?.....	24
5.4. Кога потребителите трябва да изразят съгласието си за присъединяване към иска?	25
6. Информирание на индивидуалните потребители по време на колективните иски за обезщетение.....	26
6.1. Кой и кога следва да информира потребителите?	26
6.2. Как трябва да бъдат информирани потребителите за колективни иски за обезщетения?	28
7. Допустимост на колективните иски за обезщетения.....	29
7.1. Защо има условия за допустимост на колективните иски за обезщетения?.....	29
7.2. Какви са условията за допустимост на колективните иски?.....	29
7.3. Кой преценява дали са налице условията за допустимост?	30
8. Финансиране на представителните иски	31
9. Споразумения за доброволно решение на спора и колективни споразумения.....	32
9.1. Преговори за постигане на споразумение за доброволно решение на спора.....	32
9.2. Споразумения за обезщетения и техния контрол.....	33
10. Изпълнение на окончателни решения и неизплатени суми.....	34
11. Предявяване на трансгранични колективни иски.....	35
11.1. Компетентна структура за предявяване на представителен иск.....	35
11.2. Приложимо международно частно право към колективни иски	36
12. Допълнителни ресурси и препратки	37

This material was produced in the context of the project [Consumer PRO](#), which is an initiative of the European Commission under the European Consumer Programme. The European Commission's support does not constitute endorsement of the content which reflects the views only of the authors. The Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ВЪВЕДЕНИЕ В ДОКУМЕНТА ЗА ТЕОРЕТИЧНА ПОДГОТОВКА

Уважаеми читатели,

Този документ за теоретична подготовка е част от учебните ресурси, разработени за Consumer Pro, инициатива на ЕС, която има за цел да направи потребителските организации и други участници в политиката за защита на потребителите по-добре подготвени за защита на потребителите в тяхната страна.

Целта на този документ е да предостави на вас и вашите екипи полезна и подходяща информация за правата на потребителите. Съдържанието му е подготвено от експерти по политиката на ВЕУС в областта на колективната защита от европейска гледна точка и с цел да ви предостави способности за:

- бързо обучение на вашите екипи от практикуващи,
- лесно намиране на подходяща информация,
- даване на възможност на персонала да информира по-добре потребителите за техните права и
- повишаване информираността на вашите национални органи и администрации относно колективната защита.

Този документ за теоретична подготовка е част от поредица ресурси за обучение, които са предназначени да бъдат адаптирани към националните специфики, когато съществуват такива. Има допълнителни документи за теоретична подготовка, достъпни при поискване или [online](#), по темите за цифровите права и общото потребителско право на английски, както и на много други европейски езици.

За Consumer PRO

Consumer PRO е инициатива на Европейската комисия в рамките на Европейската програма за защита на потребителите и се изпълнява от ВЕУС - Европейската организация на потребителите. Целта ѝ е да изгради капацитет на европейските потребителски организации и други участници в политиката за защита на потребителите чрез неформално образование. Проектът обхваща държавите-членки на ЕС, Исландия и Норвегия.

За повече информация, моля пишете на Info@consumer-pro.eu.

1. ВЪВЕДЕНИЕ: ОПРЕДЕЛЕНИЕ И КРАТКА ИСТОРИЯ НА КОЛЕКТИВНАТА ЗАЩИТА

1.1. Определение

- **Какво означава понятието “колективна защита”?**

Колективната правна защита е общ термин, отнасящ се до всички видове процесуални механизми, позволяващи на групи лица да действат колективно, за да търсят прекратяване на незаконна практика и/или да търсят мерки за обезщетение, включително обезщетение, за колективно претърпените вреди. От 2010 г. насам политиките на ЕС предпочитат термина „колективна защита“ пред ориентираното към САЩ понятие „колективен иск“. Целта беше ясно да се разграничи европейският подход от модела на САЩ, тъй като последният често е негативно опетнен и страда от лоша репутация.

Груповият иск на САЩ: наистина ли е „чудовище Франкенщайн“?

Груповият иск на САЩ понякога е описван като „чудовище на Франкенщайн“, което би довело до злоупотреби, като изнудване и несериозни съдебни спорове, и би изложило на риск пазарите и икономиките. В действителност обаче ексцесиите на груповия иск на САЩ са ограничени. Както подчерта един американски учен, „голяма част от споровете бяха силно емоционални и отделни случаи бяха превърнати през годините в космически анекдоти“*.

През 2008 г. Европейската комисия подчерта, че проблемът може да не се крие в груповите иски като такива, а по-скоро в „токсичен коктейл“, смесващ групови иски, наказателни щети, такси за извънредни ситуации и досъдебно разкриване, които са специфични за процесуалното право в САЩ.

- **“Представителен иск”, “групов иск”, “колективен иск” и други понятия**

Директива (ЕС) 2020/1828 (“Директива за представителните иски” или “ДПИ”) използва понятието ‘**представителен иск**’ за вида колективна защита, който Директивата изисква да бъде достъпен във всички държави-членки на ЕС. Съгласно директивата представителният иск е един от процесуалните механизми за предоставяне на колективна защита. Отнася се за ситуация, при която един или няколко „компетентни структури“ завеждат иск пред съд или административен орган от името на потребителите, за защита на колективните интереси на потребителите, за да търсят мерки за преустановяване и забрана, мерки за обезщетение или и двете.

*А.Х. МИЛЪР, ‘ЗА чудовища на Франкенщайн и блестящите рицари: мит, реалност и проблемът с груповите иски’, (92) *Харвардски правен преглед*, 1979, н°3, стр.664-694

На национално ниво трябва да се отбележи, че механизмите за колективна защита могат да имат различни имена, включително, например, „групови искиове“ (във Франция), „колективни искиове“ (в Белгия) или „обществени искиове“ (в Португалия).

1.2. Кратка история на колективната защита

- **Разпространение по света на колективната защита**

Противно на общоприетото схващане, механизмите за колективна защита не са нито нови, нито произхождат от Съединените щати. Ранните форми на механизми за колективна защита могат да бъдат проследени още в средновековна Англия и те са дали възможност на групи от селяни или хора, принадлежащи към общност, да действат колективно, за да отстояват правата си. Съвременните форми на колективна защита се развиват в Съединените щати през 60-те години на миналия век, а след това в няколко юрисдикции на общото право (напр. в Австралия и Канада през 90-те години на миналия век). Няколко вълни от колективни искиове за първи път достигат бреговете на Европа в началото на 2000-те, 2010-те и 2020-те години.

Причините, които обясняват разпространението на колективната защита, са разнообразни, сложни и често формирани от вътрешни съображения. В някои страни приемането на механизми за колективна защита е насърчавано от самите съдилища и предизвикано от желанието им да разрешат масови искиове по икономически ефективен начин и да намерят практически решения за разрешаването на сложни случаи, които потенциално включват стотици ищци. В други страни приемането на механизми за колективна защита е следствие от непрекъснато нарастващия брой ситуации на масови вреди и факта, че често все още липсват инструменти за компенсиране на увредените лица.

- **На ниво Европейски съюз**

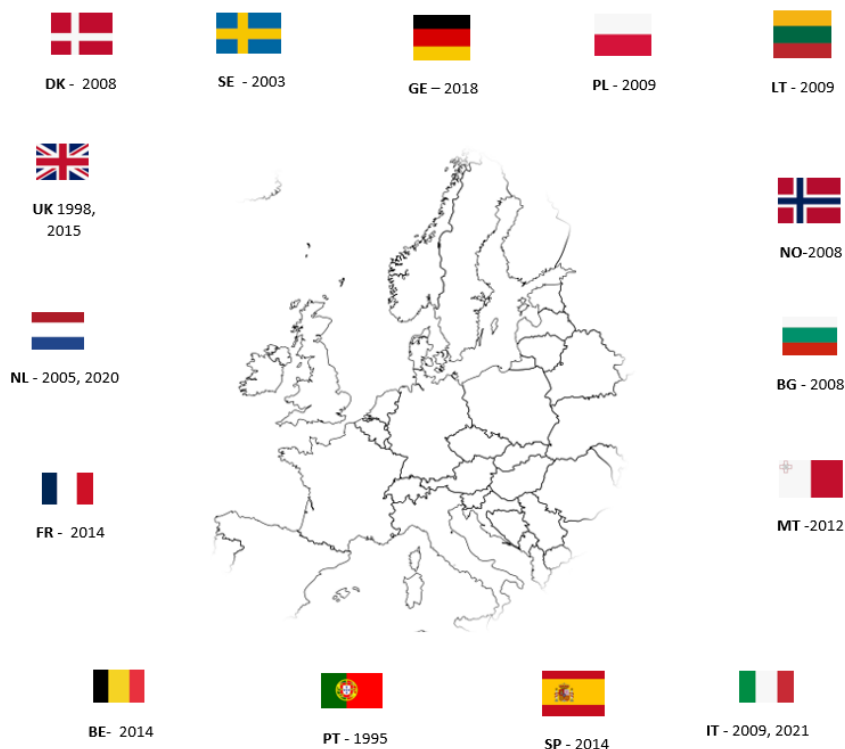
На европейско ниво пътят към колективната защита е дълъг и криволичещ. Европейските политици се стремят да намерят баланс между, от една страна, необходимостта да се осигури достъп до правосъдие в ситуации на масови увреждания за всички пострадали лица и, от друга страна, желанието да се приложат достатъчни предпазни мерки за избягване на злоупотреби със съдебни спорове. През 2013 г. Европейската комисия прие препоръка, определяща единадесет необвързващи принципа за колективна защита. Препоръката имаше за цел да задейства известно законотворчество на национално ниво и да насочи държавите членки при прилагането на механизми за колективна защита в техните национални правни системи. През януари 2018 г. Европейската комисия публикува доклад, оценяващ въздействието на

Препоръката от 2013 г. на ниво държави членки. Освен всичко друго, докладът подчертава продължаващото разнообразие в механизмите за колективна защита в ЕС. Европейската комисия също отбеляза, че механизмите за колективна защита все още не са налични в няколко страни. По същото време Дизелгейт (където някои производители на автомобили инсталираха технология в колите си за измамни тестове за емисии) удари Европа. Докато американските потребители получиха обезщетение само за няколко месеца, повечето от потребителите в ЕС останаха с празни ръце, ситуация, която беше възприета като „студен душ“ в Европа след думите на бившия еврокомисар по правосъдието Вера Йоурова. Дизелгейт в крайна сметка подчерта липсата на инструменти в повечето европейски страни за осигуряване на обезщетение за потребителите в ситуации на масови вреди.

Именно в този контекст Европейската комисия стартира през април 2018 г. така наречения пакет „Нова сделка за потребителите“. Този законодателен пакет включваше две директиви. Една от тях беше предложение за директива относно представителните иски за защита на колективните интереси на потребителите, която има за цел да надгради и модернизира съществуващата „Директива за преустановяване на нарушения“ ([Директива 2009/22/ЕС](#)). На 25 ноември 2020, ЕС най-накрая прие [Директива 2020/1828 относно представителните иски за защита на колективните интереси на потребителите](#). Държавите членки трябва да я транспонират в националните си системи до декември 2022 г. След това правилата ще влязат в сила от юни 2023 г.

- ***На ниво държави-членки***

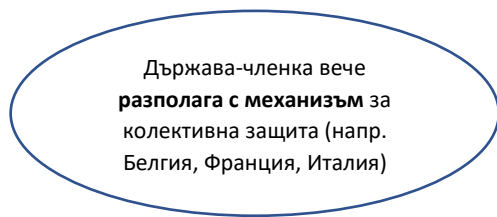
Успоредно с това, от 1990-те до 2000-те години и както е показано на картата по-долу, много държави-членки също са приели механизми за колективна защита на национално ниво. Тези механизми се различават значително по своя процедурен дизайн и обхват.

1.3. Взаимодействие на Директивата за представителните искове на ЕС със съществуващите национални механизми за колективна защита

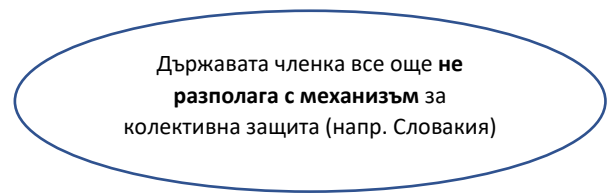
Целта на Директивата за представителните искове е да гарантира, че всички държави членки разполагат с поне един механизъм за представителни искове, позволяващ налагането на мерки за преустановяване и обезщетение. Директивата няма за цел да замени или премахне съществуващите национални механизми. Когато транспонират директивата в своите национални системи, държавите-членки имат възможността да адаптират своите вече съществуващи механизми, за да гарантират, че отговарят на изискванията на директивата, или могат да решат да създадат нов процесуален механизъм, наред със съществуващия. Освен това държавите членки, които нямат механизъм за колективна защита, могат в бъдеще да предвидят национален механизъм за колективна защита паралелно до този, който транспонира Директивата за представителните искове, ако считат, че е необходимо.

В крайна сметка **поне един национален процесуален механизъм за представителни искове следва да отговаря на изискванията на Директивата**. Компетентните структури ще могат да избират между наличните опции (заложени в директивата или вече съществуващи) за защита на колективните интереси на потребителите.

Сценарий 1: ако е необходимо, държавата-членка адаптира своя съществуващ процесуален механизъм, за да отговаря на изискванията на ДПИ.

Сценарий 2: съществуващият национален механизъм за колективна защита остава непроменен. Успоредно с това държавата членка приема отделен инструмент в съответствие с изискванията на ДПИ.

Сценарий 3: Държавата-членка приема нов механизъм, отговарящ на критериите на ДПИ

Сценарий 4: Държавата-членка приема нов механизъм, отговарящ на критериите на ДПИ и по-късно също приема друг национален механизъм за колективна защита.

1.4. Място на колективната защита в инструментариума на ЕС за правна защита на потребителите

Колективната правна защита е един от наличните инструменти в набора от инструменти за правоприлагане на правата за защита на потребителите, който наред с другото включва и публично правоприлагане от властите, извънсъдебно/алтернативно разрешаване на потребителски спорове (ADR/ODR) и други съдебни действия. В някои държави-членки може да има мостове между различните инструменти. Например в Белгия или Дания някои потребителски омбудсмани имат право да завеждат искове за колективна защита в съдилищата от името на потребителите.

ИНСТРУМЕНТАРИУМ НА ЕС			
Вид прилагане	Публично правоприлагане	Частно правоприлагане	Извънсъдебно или алтернативно разрешаване на спорове
Закони	Регламент 2017/2394 (CPC регламент)	Директива 2020/1828 (Представителни искове за защита на колективните интереси на потребителите)	Директива 2013/11 (Директива за APC) Регламент 524/2013 (Регламент за OPC)

		<p>Директива 2009/22 (Директива за преустановяване на нарушения – ще бъде заменена от ДПИ от юни 2023).</p> <p>Регламент 861/2007 (Европейска процедура за иски с малък материален интерес)</p> <p>Регламент 1896/2006 (Европейска заповед за плащане)</p>	
Ключови субекти	Държавни правоприлагащи органи	Компетентни структури (като потребителски организации или публични органи и т.н.), завеждащи исковете. Съдилища или административни органи, отговарящи за обработката на съдебни забрани или представителни иски	Омбудсман, помирителни комисии или други структури на APC от различно естество

2. ЗАЩО КОЛЕКТИВНАТА ЗАЩИТА ИМА ЗНАЧЕНИЕ

2.1. ЗА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ

Проучванията показват, че потребителите обикновено решават да не предприемат правни действия, когато смятат, че това ще отнеме твърде много време (41%)², когато сумите са твърде малки (35%), когато оплакването няма да доведе до задоволително решение (34%) или когато не знаят къде и как да адресират оплакването си (20,1%). Много потребители също се възпират да предявят иски срещу мултинационални компании, които мнозина смятат за загубени или небалансирани битки от самото начало. Казано по-просто, в много случаи потребителите може да нямат достатъчно стимули да защитят правото си, тъй като очакват изходът от съдебния спор да изисква твърде много ресурси и/или време и в крайна сметка да не си струва усилието. Тази ситуация е особено проблематична в случаите, когато общата загуба за всички засегнати

² вижте например отношението на потребителите към трансграничната търговия и защитата на потребителите, 2018 г.

потребители е значителна, но когато всеки отделен потребител понеса само малка вреда поотделно. В такива ситуации никой няма желание да предяви иск, което позволява на някои търговци да реализират значителна незаконна печалба. Следователно механизмите за колективна защита улесняват достъпа на потребителите до правосъдие, позволяват им да обединяват информация и улесняват икономии от мащаба, като същевременно допринасят за изравняване на условията на конкуренция с търговците.

2.2. ЗА СЪДИИТЕ И ЮРИСТИТЕ

В ситуации на масови вреди умножаването на много подобни индивидуални иски може да изложи на риск функционирането на цялата съдебна система. Например в Германия делото Deutsche Telekom събра повече от 15 000 индивидуални ищци и повече от 700 адвокати и претовари съда във Франкфурт. В Съединените щати съдия, участващ в управлението на колективен иск през 70-те години на миналия век, изчислява, че отделното и индивидуално произнасяне по всички висящи дела ще отнеме приблизително 182 години от времето му. Вредните последици, свързани с разглеждането на подобни съдебни дела, обикновено се фокусират върху претоварването на съдилищата и загубата на човешки, материални и финансови ресурси в и без това ограничените бюджети.

(...) „Необходими са малко математически изчисления, за да се определи, че ако всеки от над 1100 случая се разглежда отделно в продължение на 38 съдебни дни, значителен брой окръжни съдии в тази страна не биха могли да направят нищо в продължение на една година, освен да разглеждат делата на Bendectin“)

Съдия С.В. RUBIN, в In Re Richardson-Merrell, Inc., 624 F, Supp.1212, 17 септември 1985 г.

2.3. ЗА ТЪРГОВЦИТЕ

Противно на общоприетото схващане, механизмите за колективна защита също могат да бъдат от полза за търговците ответници, тъй като избягват умножаването на индивидуални иски и позволяват на търговците да изяснят или разрешат спорни ситуации. Такова обединяване на иски може да бъде от полза и може да им помогне да изпълнят правните си задължения, наложени по-специално от дружественото право (като например предоставяне на информация на акционерите) или да избегнат допълнителни разходи за координация.

Колективното уреждане на масови искове в Холандия: инструмент, който отговаря на нуждите на търговците

През 2005 г. Холандия прие правила за колективно уреждане на масови искове като практично и спешно решение на случая с диетилстилбестерол (DES). След решение от 1992 г., при което Върховният съд на Холандия призна някои фармацевтични компании за солидарно отговорни, всички индивидуални ищци трябваше да се изправят индивидуално, за да получат обезщетение. Успоредно с това търговците трябваше да се справят индивидуално с хиляди индивидуални искове. Тази ситуация накара Министерството на правосъдието и индустрията да поискат въвеждането на нов процедурен инструмент, съчетаващ справедливост и ефективност. Следователно така наречената процедура „WCAM“ („Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade“) позволи на всички ищци и ответници да уредят всички висящи искове веднъж завинаги.

3. КОЛЕКТИВНА ЗАЩИТА: В КОИ СЕКТОРИ, ЗА КАКВИ ВИДОВЕ ВРЕДИ И КАКВИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ

3.1. Обхват

- **Директива за представителните искове**

Обхватът на приложение на Директивата за представителните искове на ЕС обхваща отношенията между предприятия и потребители, регулирани от правото на Съюза, изброени в приложение I към директивата (член 2 от ДПИ). Държавите-членки могат, ако желаят, да направят механизма, приет за транспониране на директивата, приложим за защитата на правата на групи, различни от потребителите, включително предприятия.

Представителните искове не се ограничават до общия потребителски закон, но могат да бъдат инициирани за нарушения на правилата в широк кръг от сектори, включително например финансови услуги, защита на данните, пътувания и туризъм, енергетика или телекомуникации, доколкото правата на потребителите са засегнати. Следователно няма значение дали потребителите се наричат „пътуващи“, „потребители“, „инвеститори на дребно“, „непрофесионални клиенти“, „субекти на данни“ или други. Всички законодателни актове, обхванати от директивата, са изброени в приложение 1.

Трябва да се отбележи, че в зависимост от законодателните актове, изброени в приложение 1, **не всички разпоредби на съответните актове попадат в обхвата на директивата**. Директивата ще се прилага само за разпоредбите, които са от значение за защитата на интересите на потребителите. За всеки законодателен акт, изброен в приложение 1, е важно да се провери разпоредбата(ите), които са обхванати от директивата.

Пример: Съгласно Анекс 1 от ДПИ...

- **Всички разпоредби** на Директивата 2005/29 за нелоялни търговски практики се покриват от ДПИ.
- **Само някои разпоредби** на Директивата 2001/83 за лекарствените продукти за хуманна употреба са обхванати от ДПИ on medicinal products for human use are (а именно чл.чл. 86-90, 98 и 100).

- **Колективната защита на национално ниво**

На ниво държави членки колективната защита може да е достъпна хоризонтално или само в няколко сектора. Например във Франция е възможна колективна защита в областите на защита на потребителите, конкуренция, здравеопазване, дискриминация и въпроси, свързани с околната среда, докато в Белгия само искове на потребителите могат да бъдат преследвани колективно.

3.2. Вреди и предвидени обезщетения

Съгласно Директивата за представителните искиове представителни искиове могат да бъдат предявени както за мерки за възбрана, така и за мерки за обезщетение.

- Могат да се търсят **възбранителни мерки**, независимо от това дали отделните потребители са претърпели действителна загуба или щета. Няма значение дали търговецът е извършил практиката умишлено или поради небрежност. Възбранителната мярка може например да изисква търговците да премахнат неравноправните клаузи, да предоставят липсващата информация или да оповестят публично решението на съда или административния орган. Индивидуалните потребители, увредени от практиката, предмет на възбранителната мярка, остават свободни да предявяват индивидуални искиове за обезщетителни мерки.
- Могат да се търсят **мерки за обезщетение** под формата на обезщетение, ремонт, замяна, намаление на цената, възстановяване на платената цена или прекратяване на договора, според случая и според правото на Съюза или националното право, в зависимост от обстоятелствата на всеки случай.

Също така трябва да се отбележи, че Директивата за представителните искиове обхваща не само текущите нарушения, но и тези, които са преустановени преди завеждането или приключването на представителния иск (при спазване на давностните срокове в съответствие с националното законодателство). Важно е, че подаването на представителен иск за мерки за преустановяване или обезщетение има, при съответните условия, ефекта на прекъсване на приложимите давностни срокове за потребителите, засегнати от този иск.

Възможни ли са искиове за колективна защита за всички видове вреди, включително материални и неимуществени вреди?

В директивата не се споменава какъв е видът на покритата вреда. На национално ниво някои държави-членки са ограничили използването на искиове за колективна защита до определена вреда. Например във Франция исковите за колективна защита в областта на потребителското право могат да се използват само за търсене на обезщетение за материални вреди, понесени от потребителите. Обратно, искиове, заведени в областта на защитата на данните, могат да бъдат търсени за неимуществени вреди.

Възможни ли са „наказателни обезщетения“ чрез искиве за колективна защита?

Наказателните обезщетения са парични суми, присъдени в допълнение към обезщетението за причинени вреди. Те имат за цел да накажат ответника за крайно неприемливо поведение. Въпреки че наказателните обезщетения са добре известни в САЩ, те остават много ограничени в Европа. Само много ограничен брой европейски държави позволяват някаква форма на наказателни обезщетения (напр. Обединеното кралство, Ирландия). Директивата за представителните искиве предвижда, че „следва да се избягва присъждането на „наказателни обезщетения“ на ниво държави-членки.

3.3. Къде се завежда колективен иск?

Идентифицирането на съда или органа, отговарящ за разглеждането на иска за колективна защита, повдига два въпроса: първо, пред кой орган (съд или други) трябва да бъде предявен искът? Второ, кой е органът, който е териториално компетентен?

- ***Пред кой субект следва да се предявят колективни искиве?***

Директивата за представителните искиве оставя на държавите членки свобода на преценка дали представителните искиве да бъдат предявени пред съдилища или административни органи, или и двете, в зависимост от съответната област на правото или съответния икономически сектор (член 7, параграф 1 от ДПИ).

Специализирани съдилища за колективни искиве?

На национално ниво някои държави членки са създали специализирани съдилища за целите на разглеждането на национални искиве за колективна защита. Целта е да се развие специфична експертиза и знания в областта и да се гарантира, че съдът разполага с подходящ персонал и оборудване за разглеждане на масови искиве.

Например в Белгия Търговският съд на Брюксел има изключителна компетентност на първа инстанция да разглежда искиве за колективна защита („колективен иск“), а Апелативният съд на Брюксел като изключителна юрисдикция при обжалване.

В България окръжният съд разглежда представителния иск като първа инстанция. Решението на окръжния съд подлежи на въззивно и касационно обжалване независимо от предпоставките за допускане на касационно обжалване по чл. 280, ал. 1 от Гражданския процесуален кодекс.

- ***Кой е съд е териториално компетентен да разгледа представителния иск?***

Директивата за представителните искиве не предвижда конкретни правила за определяне на съда или органа, който е географски компетентен. Следователно правилата ще бъдат различни в зависимост от държавите-членки. Някои държави-членки могат да решат да създадат специализирани съдилища за разглеждане на искиве за колективна защита (вижте по-горе), докато други могат да разчитат на своите предварително съществуващи правила за гражданско производство, които често могат да предвиждат, че компетентният съд е този, в който е ответникът търговец по местоживееене.

Определяне на местно компетентния съд: например в България

В България окръжният съд разглежда представителния иск като първа инстанция по място на извършване на нарушението или по седалището на ответника.

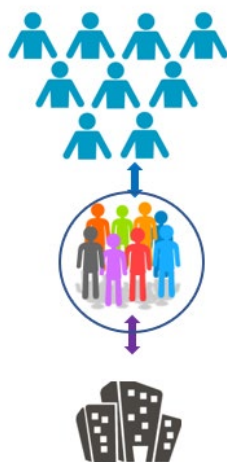
За представителни искиве с трансграничен елемент или последици се прилагат правилата на ЕС и националните правила относно международното частно право (вижте по-долу раздел 11).

4. ПРАВНА ЛИГИТИМАТАЦИЯ: КОЙ МОЖЕ ДА ЗАВЕДЕ КОЛЕКТИВНИ ИСКОВЕ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЕ?

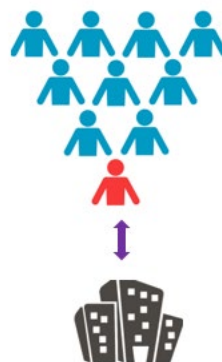
4.1. Европейският модел, основан на компетентни структури

Представителният иск, установен от директивата – и повечето процесуални механизми, които вече са налице на ниво държави членки – следват подобен модел, основан на представителни субекти. Това се отнася до ситуация, при която субект (напр. потребителска организация) инициира действие от името на група представлявани потребители, които самите не са страни в производството. Този подход е различен от американския модел, при който един или няколко „именувани ищци“, които също са част от групата на ищците, водят дела в съда от свое име и от името на целия клас.

*Представителната
организация – моделът
в ЕС*

*Именуван ищци –
моделът в САЩ*

4.2. Какво е „компетентна структура“ и кой има право да получи такъв статус?

Съгласно Директивата за представителните искове „компетентна структура“ означава всяка организация или публичен орган, представляващ интересите на потребителите, който е определен от държава-членка като квалифициран да предявява представителни искове в съответствие с Директивата (включително потребителски организации, представляващи членове от повече от една държава-членка) (чл. 3, ал. 4 и чл. 4 от ДПИ).

Ad hoc организации, които са юридически лица, създадени след конкретно събитие (напр. злополука) и евентуално събиращи лица, увредени от тази конкретна ситуация на

масова вреда, могат да бъдат определени като квалифицирани субекти за целите на предявяване на местни представителни иски, ако Държавата-членка предвижда такава възможност в своето законодателство за транспониране на директивата (съображение 28 и член 4, параграф 6 от ДПИ). *Ad hoc организации* не могат да бъдат определени за целите на предявяване на трансгранични представителни иски.

В България представителен иск за преустановяване или забрана на практики, които са в нарушение на колективните интереси на потребителите, и/или за обезщетение за вреди на колективните интереси на потребителите може да предяви:

1. Квалифицирана организация, включена в списъка по закона;
2. Комисията за защита на потребителите;
3. Квалифицирана организация, определена от държава - членка на Европейския съюз, за предявяване на трансгранични представителни иски на територията на която са настъпили последиците от нарушението на колективните интереси на потребителите, извършено на територията на Република България;
4. Квалифицирана организация, определена от държава - членка на Европейския съюз, която представлява интересите на потребители от повече от една държава - членка на Европейския съюз

4.3. Компетентните структури за целите на водене на национални и трагранични представителни иски

Директивата за представителните иски въвежда разграничение между квалифицирани организации, определени за целите на предявяване на трансгранични представителни иски, и тези, определени за целите на предявяване на национални представителни иски (член 3, параграфи 6 и 7 от ДПИ).

Национални представителни иски	Трансгранични представителни иски
<p>Представителен иск, заведен от квалифицирана организация в държава-членка, в която е призната квалифицираната организация.</p> <p>например квалифицирана организация е призната в България и завежда иск в България.</p>	<p>Представителен иск, предявен от квалифицирана организация в държава-членка, различна от тази, в която е призната квалифицираната организация.</p> <p>например квалифицирана организация е призната в България и завежда иск в Литва.</p>

Когато квалифицирана организация заведе представителен иск в държавата-членка, в която е призната, този представителен иск следва да се счита за вътрешен представителен иск, дори ако е предявен срещу търговец, установен в друга държава-членка, и дори ако потребителите от няколко държави-членки са представлявани в рамките на този представителен иск. В крайна сметка държавата членка, в която е предявен представителният иск, следва да бъде решаващият критерий за определяне на вида на предявения представителен иск (съображение 23 от ДПИ).

4.4. Признаване на компетентни структури

Държавите членки определят квалифицираните организации както за вътрешни, така и за трансгранични иски (член 4, параграфи 1, 2 от ДПИ). Директивата за представителните иски обаче определя изисквания само за квалифицирани организации, определени за целите на предявяването на трансгранични представителни иски (член 4, параграф 3 от ДПИ).

Успоредно с това държавите членки остават свободни да определят специфични изисквания за квалифицирани субекти, които предявяват вътрешни представителни иски, при условие че тези изисквания са в съответствие с целите на директивата (член 4, параграф 4 от ДПИ).

Чеклист, за да станете квалифициран субект за целите на предявяване на ТРАНСГРАНИЧНИ представителни искове

-
- ✓ **Изисквания, приложими към **СТРУКТУРАТА** на квалифицираната организация:**
 - - Те трябва да са юридически лица, учредени в съответствие с националното законодателство на държавата-членка на тяхното признаване (член 4, параграф 3, буква „а“ от ДПИ).
 - - Те трябва да са с нестопанска цел (чл. 4, ал. 3, буква „в“ от ДПИ).

 - ✓ **Изисквания към **ДЕЙНОСТИТЕ** на квалифицираната организация:**
 - Трябва да докаже 12 месеца реална обществена дейност в защита на интересите на потребителите преди подаването на искането за определяне (член 4, параграф 3, буква „а“ от ДПИ).
 - В съответствие с предмета на своята дейност да има законен интерес да защитава интересите на потребителите (член 4, параграф 3, буква б от ДПИ).
 - - Те не могат да бъдат обект на производство по несъстоятелност или да бъдат обявени в несъстоятелност (чл. 4, ал. 3, буква „г“ от ДПИ).

 - ✓ **Изисквания към **НЕЗАВИСИМОСТТА** на квалифицирана организация:**
 - да е независима и да не се влияе от лица, различни от потребителите (чл. 4, ал. 3, буква „д“ от ДПИ).
 - Да е установила процедури за предотвратяване на конфликти на интереси между нея, лицата, които ѝ предоставят финансиране и интересите на потребителите (чл. 4, ал. 3, буква „д“ от ДПИ).

 - ✓ **Изисквания за **ПРОЗРАЧНОСТ** на квалифицираната организация:**
 - Да оповестява публично информация, която доказва, че структурата отговаря на критериите и информация относно източниците на своето финансиране като цяло, своята организационна, управленска и членска структура, своя предмет на дейност и своите дейности (чл. 4, ал. 3, буква „е“ от ДПИ).

Чеклист, за да станете квалифицирана организация с цел предявяване на НАЦИОНЛАНИ представителни искове:

Списъкът с изисквания за определяне като квалифицирана организация за целите на предявяване на вътрешни искове се определя на национално ниво. ДПИ дава на държавите членки възможността да прилагат същите изисквания като тези, които се прилагат към квалифицирани субекти, които предявяват трансгранични представителни искове, или да определят различни изисквания. В последния случай обаче тези изисквания трябва да са в съответствие с целите на директивата (член 4, параграф 4 от ДПИ).

Изисквания към представителните организации, предявяващи вътрешни представителни искове		
По-малко строги от тези, които се прилагат за квалифицирани организации, които предявяват трансгранични представителни искове.	По-строги от тези, които се прилагат за квалифицирани организации, които предявяват трансгранични представителни искове. <i>например държавите-членки могат да решат, че квалифицираните организации трябва да имат определен брой платени членове</i>	Същите като тези, които се прилагат за квалифицирани организации, които предявяват трансгранични искове (вижте по-горе).
Задължение на държавите-членки да гарантират, че изискванията са в съответствие с целите на ДПИ.		

4.5. Какви са последиците от признаване на компетентна структура?

Следвайки принципа на взаимно признаване съгласно Директивата за представителните искове, квалифицираните организации, предварително определени в държава-членка за целите на предявяване на трансгранични представителни искове, се признават в другите държави-членки (член 6 от ДПИ).

По време на производството квалифицираните организации имат правата и задълженията на страната ищец. Индивидуалните потребители ще се възползват от

исковете, заведени от квалифицираните органи, без самите те да са страни в производството (член 7, параграф 6 от ДПИ).

Могат ли потребителите да се намесват по време на представителни иски?

Индивидуалните потребители, засегнати от представителния иск, не са страни ищци по време на производството. Следователно отделните потребители не могат да се намесват в процесуалните решения, взети от квалифицираните органи, или не могат индивидуално да изискват доказателства в рамките на производството. Държавите членки обаче остават свободни да предоставят на отделните потребители, засегнати от представителния иск, определени права (например възможността да обжалват окончателното решение само що се отнася до техния собствен индивидуален иск).

4.6. Публичност на информацията за признатите компетентни структури

Държавите членки трябва да изготвят списък на всички квалифицирани организации, определени за целите на предявяване на трансгранични представителни иски, и да включват информация за тяхното име и техните законови цели. Списъкът трябва да е публично достъпен. Европейската комисия събира информацията за всички държави-членки и оповестява публично списъка на всички квалифицирани организации, определени за трансгранични иски. Европейската комисия също така актуализира списъка, когато държавите-членки информират за промени относно квалифицираните организации (чл. 5, параграф 1 от ДПИ).

Успоредно с това държавите членки ще гарантират, че информацията за квалифицираните организации, определени предварително за целите на завеждането на вътрешни представителни иски, също е публично достъпна (член 5, параграф 2 от ДПИ).

4.7. Наблюдение на компетентните структури. Загубване на техния статут.

Държава-членка или Европейската комисия може да изрази загриженост относно съответствието на критериите, определени в директивата, от страна на квалифицирана организация, която има право да предявява трансгранични иски. В такъв случай държавата-членка, която е определила квалифицираната организация, трябва да

проучи опасенията. Държавата-членка може да отмени определянето, ако квалифицираната организация не отговаря или вече не отговаря на изискванията. Освен това държавите-членки трябва да оценяват най-малко на всеки пет години дали квалифицираните организации продължават да отговарят на критериите, изброени в член 4, параграф 3 от ДПИ (член 5, параграфи 3 и 4 от ДПИ).

Успоредно с това търговците ответници по конкретен представителен иск могат също така да изразят основателни опасения пред съда или административния орган относно това дали квалифицирана организация, определена за трансгранични иски, отговаря на критериите (член 5, ал. 3 от ДПИ).

5. ГРУПИ ПОТРЕБИТЕЛИ, ЗАИНТЕРЕСОВАНИ ОТ ПРЕДСТАВИТЕЛЕН ИСК: КОГА И КАК СЕ ФОРМИРАТ?

5.1 Групи от потребители, за които се води иска

Квалифицираната организация трябва да реши **за коя група потребители предявява конкретен представителен иск**. Директивата за представителни действия позволява различни конфигурации.

Помислете например за ситуация, подобна на Дизелгейт, при която засегнатите потребители се намират в много различни страни. Възможни са различни опции за квалифицираната организация:

- Ще бъде възможен **общоевропейски представителен иск**. Това означава, че потребителска организация, ако бъде определена като квалифицирана организация, ще може да заведе един иск за защита на всички европейски потребители, засегнати от даденото нарушение. Това е доколкото правилата на ЕС и националните правила на международното частно право го позволяват (вижте раздел 11 по-долу).

- Като алтернатива една и съща организация може да реши, в случай на едно и също нарушение, по различни стратегически причини, да **представява в представителния иск само потребители от една държава-членка** или две държави-членки.

- Като алтернатива, различни организации от различни държави-членки също ще могат да си сътрудничат и да **предявят един иск - или паралелни иски за различни групи потребители - по едно и също дело**.

Също така е важно квалифицираната организация да реши дали възнамерява да заведе представителен **иск за мерки за възбрана, за мерки за обезщетение или и за двете**. Ако искът е заведен само за възбранителни мерки, изборът или отказът на засегнатите потребители, описани в 5.1, няма да се прилагат.

5.2. Opt-in или opt-out

Определянето на групата потребители, засегнати от колективния иск, е основен въпрос. За да направите това, има два основни процедурни механизма:

- **Механизъм opt-in:** увредените потребители по подразбиране **не са включени в групата**, за която е предявен иск. Те трябва активно да се намесят, ако искат да бъдат част от групата, която се възползва от действието. При този модел потребителите **трябва изрично да изразят намерението си да бъдат включени в групата**.
- **Механизъм opt-out:** По подразбиране се предполага, че **всички увредени потребители са част от групата, за която е предявен иск**. Те трябва активно да се намесят, ако искат да бъдат изключени от групата, която се възползва от действието

Накратко, системата за opt-in изисква ищците да изразят желанието си да бъдат включени в групата, докато системата за opt-out изисква от тях да изразят желанието си да бъдат изключени от нея. Разликата между моделите за включване и отказ може да бъде обобщена по следния начин:

5.2 Защо има значение?

Плюсовете и минусите на двата механизма (включване и отказ) са обсъдени обстойно. Някои проучвания показват, че групите обикновено са по-големи при отказване в сравнение със системите за включване. Това е така, защото само няколко души обикновено напускат групата. Някои експерти, работещи в областта на колективната защита, твърдят, че моделът за включване не е ефективен, тъй като е скъп, продължителен и е изправен пред апатията на потребителите, същата, която им пречи

да завеждат съдебни дела сами. Успоредно с това системата за отказ понякога се описва като противоречаща на процедурните правила (като например във Франция правилото, забраняващо процесуална легитимация на отсъстващи и неизвестни ищци, известно като 'nul ne plaide par procureur').

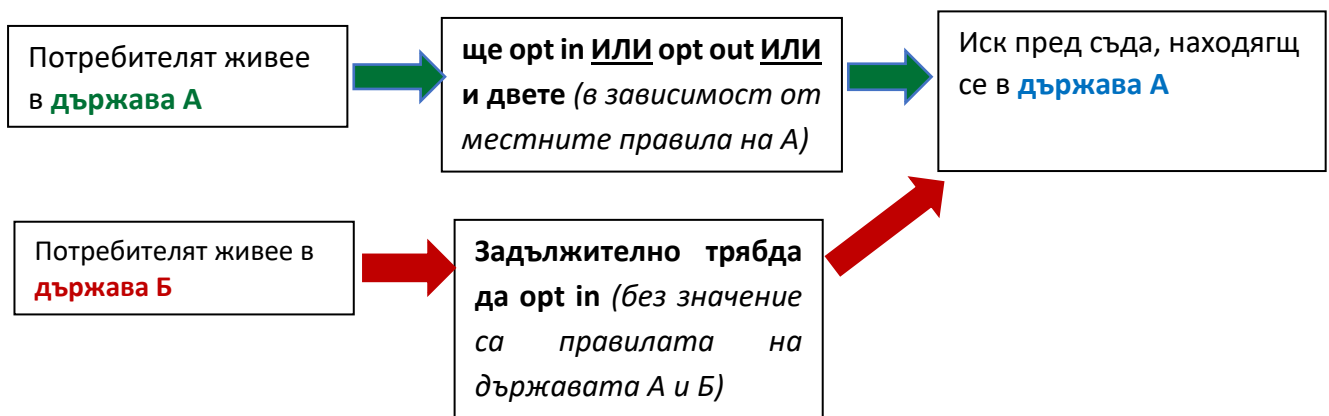
5.3. Кой решава за необходимостта от съгласие на потребителите?

- **Директива за представителните иски**

Директивата за представителните иски оставя на държавите членки възможността да изберат или механизма за включване, механизма за отказ или комбинация между двете (член 9, параграфи 2–4) от ПДИ). Например държава членка може да реши, че един механизъм ще се прилага за представителни иски, заведени в определени области на правото или за определен вид вреди, и че друг ще се прилага за други категории дела. Те могат също да решат да разчитат само на един механизъм за всички видове случаи. И накрая, държавите членки могат да решат да дадат на съдиите възможността да разчитат на механизъм за включване или на механизъм за неучастие в зависимост от спецификата на делото.

Въпреки това, съгласно Директивата за представителните иски, механизмът за включване винаги се прилага за потребители, които не са с местожителство в същата държава като тази на съда или административния орган, пред който е предявен представителният иск.

Пример:

- **Opt-in и opt-out в националните механизми за колективна защита**

Както е показано в таблицата по-долу, държавите-членки са избрали различни механизми за своите национални механизми за колективна защита.

Държава			
Механизъм	Само Opt-in	Opt-out	Opt-in ИЛИ Opt-out
Кой решава?	Определя се от закона	Определя се от закона	Законът остава възможност на съдията да прецени (виж долу)

Opting in или opting out в Белгия? Съдът решава

В Белгия съдиите имат възможността да вземат решение относно механизма за включване или неучастие. Съдията взема решение след подаване на иска в зависимост от спецификата на делото. Има обаче някои изключения от това правило.

- Първо, когато колективният иск търси обезщетение за физически или нематериални вреди, процедурата **винаги е opt-in**.
- Второ, за членовете на групата, които не живеят в Белгия, процедурата **е винаги opt-in**.

5.4. Кога потребителите трябва да изразят съгласието си за присъединяване към иска?

- **Директива за представителните иски**

Директивата за представителните иски оставя на държавите членки възможността да решат на кой етап от производството отделните потребители могат да изберат или да се откажат от представителния иск (член 9, параграф 2 от ДПИ). По принцип обаче те

трябва да направят това само след като е заведено конкретно дело пред съда или административния орган.

- **Национален механизъм за колективна защита**

Няколко модела съществуват едновременно в Европа. Например Франция е създавала „система за късно включване“. Първо, субектът ищец започва груповия иск единствено въз основа на няколко индивидуални случая. На този етап няма включена група потребители. Второ, въз основа на анализа на отделните случаи съдът се произнася относно отговорността на търговеца-ответник и определя в решението си критериите и сроковете, на които отделните потребители трябва да отговорят, за да бъдат включени в групата. Трето, след като решението на съда стане окончателно, отделните потребители могат да се включат и да се присъединят към групата.

6. ИНФОРМИРАНЕ НА ИНДИВИДУАЛНИТЕ ПОТРЕБИТЕЛИ ПО ВРЕМЕ НА КОЛЕКТИВНИТЕ ИСКОВЕ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЕ

6.1. Кой и кога следва да информира потребителите?

Информирането на потребителите относно исковите за колективна защита е от съществено значение, тъй като е необходимо да се гарантира, че потребителите са запознати със стартирането на иска и след това да останат адекватно информирани за неговия напредък.

- **Директива за представителните иски**

Съгласно Директивата за представителните иски квалифицираните субекти трябва да предоставят постоянно и по-специално на своите уебсайтове информация относно представителните иски, които завеждат пред съд или административен орган. След това те трябва да продължат да предоставят информация за състоянието и резултатите от тези действия (чл. 13, ал. 1 от ДПИ).

В допълнение към общите задължения за информация, описани по-горе, директивата предвижда специфични изисквания за информация относно текущите действия и крайните резултати от производствата.

Важно е потребителите, засегнати от представителен иск за мерки за обезщетение, да бъдат информирани по адекватен и своевременен начин, за да могат да вземат информирано решение дали желаят да бъдат представлявани по време на иска и да

упражняват правото си на избор или неучастие. Държавите членки определят специфични правила в това отношение (член 13, параграф 2 от ДПИ).

Освен това съдът или административният орган, отговарящ за разглеждането на представителния иск, следва по принцип да изисква от търговеца-ответник, за своя сметка, да информира засегнатите потребители за крайните резултати от представителния иск, включително, когато е уместно да информира индивидуално всички заинтересовани потребители. Държавите-членки могат да определят правила, съгласно които от търговеца ще се изисква да предоставя такава информация на потребителите само ако това бъде поискано от квалифицираната организация.

Освен това държавите-членки все още могат да решат в националното си законодателство, че губещият търговец няма да бъде задължен да предоставя информация относно крайния резултат от действието и че потребителите ще бъдат информирани по друг начин. И накрая, решението за начина, по който потребителите трябва да бъдат информирани, може също да бъде оставено на съдилищата или административните органи, които се занимават с конкретните действия (член 13, параграф 3, съображение 62 от ДПИ).

Изискванията за информация се прилагат и за квалифицираните организации по отношение на окончателни решения за отхвърляне или отхвърляне на представителни искове за мерки за защита (член 13, параграф 4 от ДПИ). Държавите членки също така гарантират, че спечелилата страна може да възстанови разходите, свързани с предоставянето на информация на потребителите в контекста на представителния иск (член 13, параграф 5 от ДПИ).

В крайна сметка държавите членки могат да решат да създадат национални електронни регистри или база данни с информация за текущите и приключилите представителни искове (чл. 14 от ДПИ).

- ***Национални механизми за колективна защита***

Правилата за информиране на потребителите и кой трябва да поеме разходите, произтичащи от разпространението на информация, се различават в отделните държави членки. Например във Франция, съгласно съществуващата рамка за групови действия, организацията ищец може да рекламира иска само след като съдът е произнесъл своето решение относно отговорността и решението е станало окончателно.

Освен това някои държави-членки вече са създали регистри с информация за колективните искиове. В Холандия регистър с всички колективни искиове е достъпен на уебсайта на Rechtspraak: www.rechtspraak.nl/Registers/centraal-register-voor-collectieve-vorderingen/. В Германия е достъпен на): www.bundesjustizamt.de/DE/Themen/Buergerdienste/Klageregister/Bekanntmachungen/Klagen_node.html

6.2. Как трябва да бъдат информирани потребителите за колективни искиове за обезщетения?

- **Директива за представителните искиове**

Съгласно съображения 58 до 63 от директивата, информацията, съобщена на потребителите, следва да бъде пропорционална на обстоятелствата по случая. Информацията може да бъде предоставена чрез различни места, включително чрез:

- уебсайтовете на квалифицираните субекти и/или на търговеца
- местни или национални вестници
- социални медии и др.

- **Национални механизми за колективна защита**

Правилата се различават в различните държави-членки. В миналото някои потребителски организации са проявили креативност, за да информират потребителите относно колективните искиове за обезщетение. Например, като част от своите колективни действия срещу Trenord през 2014 г., италианската потребителска организация Altroconsumo организира няколко събития на живо, включително флашмоб на входа на няколко железопътни гари в регион Ломбардия, Италия. Целта беше да се увеличи подписването на потребителите за действието. В резултат на това в акцията се включиха над 6 000 потребители.

7. ДОПУСТИМОСТ НА КОЛЕКТИВНИТЕ ИСКОВЕ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЯ

7.1. Защо има условия за допустимост на колективните искове за обезщетения?

Проверката за допустимост на исковете за колективна защита отговаря на две основни цели. Първо, тя има за цел да отхвърли очевидно неоснователните случаи на ранен етап, за да избегне злоупотреба със съдебни спорове. Второ, тя възнамерява да идентифицира случаи, които може да не са подходящи за разглеждане като искове за колективна защита.

Фазата на допустимост може да има и някои недостатъци, тъй като това допринася за по-дългата и тромава процедура. Опитът в няколко държави показва, че ответниците обикновено изразходват много време и ресурси, за да оспорят допустимостта на исковете на техния много ранен етап, което значително отлага дискусиите по съществуването на иска.

7.2. Какви са условията за допустимост на колективните искове?

- **Директива за представителните искове**

Директивата за представителните искове предвижда общи принципи по отношение на допустимостта на представителните искове (член 7, параграфи 3, 7 и съображения 12, 31, 34, 39, 43, 49 и 52).

Директивата предоставя на държавите членки известна свобода на действие да вземат решение относно условията, при които е позволено да се предприемат представителни искове (съображение 12 от ДПИ). Държавите-членки могат да се позовават на своите общи гражданскопроцесуални правила или могат да решат да установят специфични правила, регулиращи допустимостта на представителни искове. Например държавите членки могат да решат да наложат минимален брой индивидуални жалби на потребители, за да започнат представителни искове и/или могат да наложат правила относно изискваната степен на сходство между отделните искове. Тези изисквания за допустимост обаче не следва да възпрепятстват функционирането на представителните искове. Освен това, следвайки принципа на недискриминация, изискванията за допустимост, приложими към трансгранични представителни искове, не следва да се различават от тези, приложими за конкретни национални представителни искове.

- **Национални механизми за колективна защита**

На национално ниво някои държави членки са наложили изисквания за допустимост в своите национални механизми за колективна защита, включително (наред с другото):

- Изискване за еднаквост: отделните искове трябва да са достатъчно хомогенни и да повдигат подобни или свързани въпроси от фактическа и/или правна гледна точка. Това изискване съществува в повечето държави-членки, където има възможност за колективна защита.
- Изискване за предимство: предявяването на иск като иск за колективна защита следва да бъде по-ефективно, отколкото чрез индивидуални съдебни спорове. Това изискване например се прилага за искове за колективна защита в Белгия, Дания, Финландия, Италия или Литва.
- Изискване за брой: представителният иск е допустим, ако могат да бъдат представени определен брой индивидуални жалби в подкрепа на колективния иск. Това изискване например се прилага в Литва или Франция.

7.3. Кой преценява дали са налице условията за допустимост?

В зависимост от държавите членки съдът или административният орган може да прецени допустимостта на представителните искове. Директивата за представителните искове предвижда, че евентуално решение за обявяване на представителен иск за недопустим не следва да засяга правата на потребителите, засегнати от иска. Следователно индивидуалният потребител все още може да заведе индивидуален иск пред съд по въпроса, който е бил предмет на недопустимия представителен иск. Отделният потребител може да бъде представляван и в друг колективен иск.

8. ФИНАНСИРАНЕ НА ПРЕДСТАВИТЕЛНИТЕ ИСКОВЕ

Исковете за колективна защита са много скъпи. Поради естеството им да представляват хиляди или дори стотици хиляди потребители, големия размер съвкупни вреди и правната сложност, цената на подобни действия често достига стотици хиляди евро.

В Италия, в колективния иск срещу Volkswagen, италианската потребителска организация Altroconsumo похарчи около 200 000 евро само за информиране на потребителите и приканването им да се регистрират в случая.

Тук влиза в действие Директивата за представителните действия. Тя предвижда европейските държави да гарантират, че разноските по производствата не възпрепятстват квалифицираните субекти да предявят искове (чл. 20 ДПИ). Действително е възможно чрез законодателството да се намалят част от преките съдебни разходи и да се направят колективните искове по-евтини за организациите на ищците. Например има разпоредба в португалския граждански процесуален кодекс, която гласи, че за изчисляване на съдебните такси стойността на колективния иск е ограничена до 66 000 евро. Това значително намалява съдебните такси, тъй като в случаите, когато общата щета е много по-висока (може да достигне до няколко милиона евро), съдебните такси се основават само на лимита от 66 000 евро. В Германия също има подобна разпоредба, макар и с по-високата граница от 250 000 евро. ДПИ също така позволява да се определят ниски първоначални държавни такси, които потребителите да плащат, за да участват в представителния иск.

Въпреки това, дори и с тези адаптации, разходите за колективните действия все още могат да бъдат непосилни за организации с нестопанска цел, като потребителски асоциации. Хонорарите на адвокатите ще бъдат високи, особено ако делото премине през всички етапи на обжалване (или дори касация). Може да има нужда от експертизи, лабораторни изследвания или други скъпи доказателства.

Накратко, необходима е някаква форма на финансиране на колективни действия. Сред най-често срещаните опции са държавно финансиране, специални фондове за колективна защита, правно осигуряване и търговско финансиране от трети страни. Всяка от тези опции може да има недостатъци, така че най-добре би било да имате комбинация от налични източници на финансиране.

Един от най-противоречивите източници на финансиране е търговското финансиране от трети страни. Тъй като тези донори взимат комисионна за своята инвестиция, това може да означава, че потребителите няма да получат пълния размер на своята компенсация, освен ако тази комисионна не бъде възстановена от търговеца в допълнение към компенсацията, дължима на потребителите (напр. при прилагане на „губещия“ принцип плаща). Все пак е полезно да имате тази опция за много големи и скъпи случаи, които не могат да бъдат взети по друг начин. Освен това финансиращите трети страни внимателно оценяват случая и шансовете му за успех, така че техният анализ също може да бъде полезен. Директивата за представителните иски регулира финансирането от трети страни и въвежда гаранции за използването на такова финансиране (член 10 от ДПИ). Този член задължава държавите-членки на ЕС да гарантират, че когато представителен иск за мерки за обезщетение се финансира от трета страна, доколкото е разрешено в съответствие с националното законодателство, се предотвратяват конфликти на интереси и че финансирането от трети страни, които имат икономически интерес в предявяването или резултатът от представителния иск за мерки за защита не отклонява представителния иск от защитата на колективните интереси на потребителите. По-специално, държавите-членки трябва да гарантират, че когато се използва финансиране от трета страна, решенията на квалифицирани организации в контекста на представителен иск, включително решенията за уреждане на споразумение, не са неоправдано повлияни от трета страна по начин, който би бил в ущърб на колективните интереси на потребителите. Освен това финансиращите трети страни не могат да финансират действия, които са заведени срещу техните конкуренти или компании, от които финансиращият е зависим. Съдилищата ще проверяват дали няма такива обстоятелства и могат да задължат юридическото лице да откаже финансирането или дори да отхвърли правния статут на квалифицираната организация.

9. СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА ДОБРОВОЛНО РЕШЕНИЕ НА СПОРА И КОЛЕКТИВНИ СПОРАЗУМЕНИЯ

9.1. Преговори за постигане на споразумение за доброволно решение на спора

- **Директива за представителните иски**

Директивата за представителните иски предвижда, че държавите членки могат да изискват от квалифициран орган да предприеме предварителна консултация, преди да заведе представителен иск за възбранителни мерки пред съда или административния орган (член 8, параграф 4 от ДПИ). Такава възможност може да бъде предвидена и за исковите, целящи мерки за компенсация (съображение 41 от ДПИ). Продължителността на такава предварителна консултация с търговеца ответник не трябва да надвишава две седмици след получаване на искането. Ако след този двуседмичен срок нарушението

не е преустановено, правоспособните лица имат право незабавно да предявят представителния иск пред съда или административния орган.

- **Национални механизми за колективна защита**

Такава предварителна консултация вече се изисква в някои национални процедури за колективна защита.

В някои държави-членки предварителна консултация може да се проведе и след подаване на иска и тази стъпка е задължителна, за да може да се продължи делото. Например, съгласно правилата на белгийския колективен иск, след като съдът е проверил допустимостта на исковете, организацията ищец и търговецът трябва да започнат преговори с оглед постигане на колективно споразумение. Този период се определя от съдията и е между 3 и 6 месеца (може да бъде подновен веднъж). Ако страните не постигнат споразумение, съдът решава делото по същество.

9.2. Споразумения за обезщетения и техния контрол

- **Директива за представителните искове**

На ниво ЕС Директивата за представителните искове предвижда, че „колективните споразумения, целящи предоставяне на обезщетение на потребителите, които са претърпели вреди, трябва да бъдат насърчавани в представителните искове за мярка за обезщетение“ (Съображение 53 ДПИ). Квалифицираната организация и търговецът ответник могат съвместно да предложат на съда или административния орган споразумение с оглед осигуряване на обезщетение на засегнатите потребители. Като алтернатива, съдът или административният орган може да покани квалифицираната организация и търговеца да постигнат споразумение за уреждане в рамките на разумен срок (чл. 11, ал. 1 от ДПИ).

Съдът или административният орган следва да разгледа внимателно предложените споразумения за спогодба, договорени от страните (чл. 11, ал. 2 от ДПИ). По-специално да се провери дали споразумението за уреждане противоречи на задължителните разпоредби на националното законодателство (напр. споразумение за уреждане, което би оставило неравноправни клаузи в договора непроменени). Освен това, ако държавите членки предвидят такава възможност, съдът/административният орган също ще преразгледа справедливостта на споразумението за спогодба. При това съдът/административният орган следва да се съобрази внимателно с интереса на представляваните потребители.

Прегледът на споразумението за уреждане ще има два възможни резултата (член 11, параграф 3 от ДПИ):

- съдът/административният орган отхвърля предложеното споразумение. В този случай представителният иск ще продължи.
- съдът/административният орган одобрява предложеното споразумение. В този случай той е задължителен за квалифицирания субект, търговците и засегнатите отделни потребители. Държавите-членки могат да определят правила, даващи възможност на засегнатите индивидуални потребители да приемат или да откажат да бъдат обвързани от договореното споразумение за уреждане.

- **Национални механизми за колективна защита**

На национално ниво вече 10 държави-членки са приели правила, приложими към колективните споразумения за масови искове, и повечето от тях дават важна роля на съдиите, когато става въпрос за гарантиране на справедливостта на предложените споразумения за уреждане.

Съдебният контрол на колективните споразумения

В Нидерландия съдът трябва да прецени дали сумата на обезщетението, присъдена на потребителите, е разумна и дали интересите на представляваните страни са достатъчно защитени. Когато прави това, съдът може да поиска помощта на експерти, които да помогнат за преглед на съдържанието на споразумението за спогодба.

В зависимост от случаите оценката на справедливостта на споразумението за спогодба може да бъде сложна задача за съдиите. В САЩ „Джобното ръководство за съдии“, управляващо съдебните спорове по групови искове, изброява няколко „индикатора за горещи бутони“, които вероятно ще покажат потенциалната несправедливост на колективните споразумения и на които съдиите трябва да обърнат специално внимание.

10. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОКОНЧАТЕЛНИ РЕШЕНИЯ И НЕИЗПЛАТЕНИ СУМИ

Директивата за представителните искове предвижда, че държавите членки трябва да гарантират, че дадена мярка за обезщетение дава право на потребителите да се възползват от средствата за защита, предоставени от тази мярка за обезщетение, без да е необходимо да завеждат отделен иск. Държавите членки трябва да установят правила

относно сроковете, в които отделните потребители да се възползват от тези мерки за обезщетение (член 9, параграфи 6 и 7 от RAD).

Директивата не споменава начина, по който трябва да се изпълняват мерките за компенсация. Поради това правилата могат да се различават на национално ниво в зависимост от процедурните избори, направени от държавите-членки. Например в някои държави-членки (напр. Белгия, Франция) съдът може да назначи ликвидатори или уреждащи колективни искове, за да улесни разпределението на обезщетенията за отделни потребители. Конфликтите при раздаването на сумите следва да се решават от съда.

Ако останат суми, които не са получени от потребителите в края на определения срок, държавите-членки имат право да решат къде да отидат тези суми. (чл. 9, ал. 7 от ДПИ). Те могат например да решат парите да отидат в специален фонд, създаден за финансиране на бъдещи представителни действия или за финансиране на други дейности.

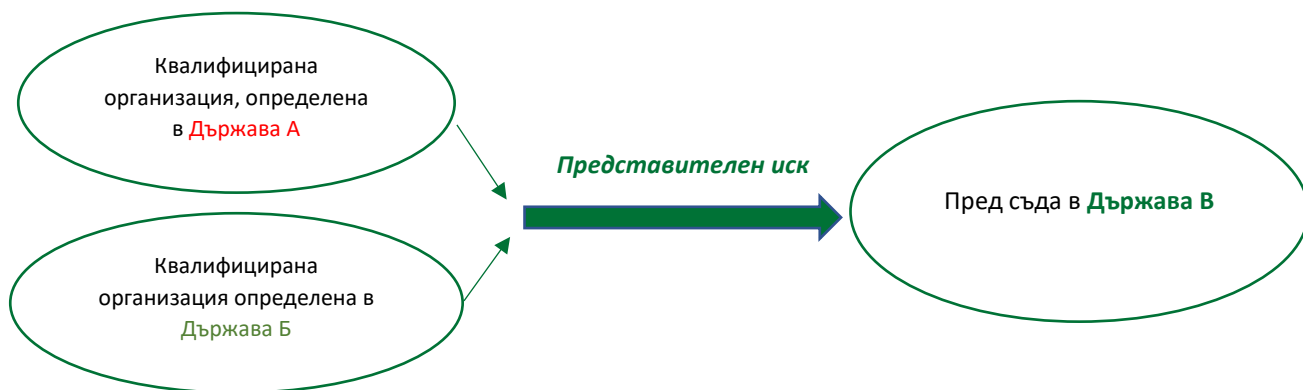
Използване на несъбраните суми: примерът на канадската провинция Британска Колумбия

Следвайки правилата, регулиращи груповите искове в канадската провинция Британска Колумбия, в случай на неразпределени суми, съдът трябва да разпорежи 50% от неразпределените суми да отидат на Правната фондация на Британска Колумбия, организация с нестопанска цел, подкрепяща проекти, свързани с достъп до правосъдие.

11. ПРЕДЯВЯВАНЕ НА ТРАНСГРАНИЧНИ КОЛЕКТИВНИ ИСКОВЕ

11.1. Компетентна структура за предявяване на представителен иск

Следвайки принципа на взаимното признаване, квалифицираните организации, предварително определени в дадена държава членка за целите на завеждането на трансгранични представителни искове, следва да имат право да завеждат искове в други държави членки (член 6, параграфи 1, 6, параграф 3 от ДПИ) . В допълнение, квалифицирани организации от различни държави членки могат да обединяват усилия в рамките на един представителен иск (член 6, параграф 2 от ДПИ).

11.2. Приложимо международно частно право към колективни иски

С непрекъснато нарастващата интернационализация на стоките и услугите, все повече ситуации на масови щети имат международен елемент. Това може да се дължи на факта, че групата засегнати потребители е разпръсната в различни държави (напр. Дизелгейт), защото вредата се е материализирала на няколко места и т.н.

ЕС е установил сложна рамка на международното частно право, която включва по-специално:

- Регламент 1215/2012 („Брюксел 1а“) относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела.
- Регламент 593/2008 („Рим 1“) относно приложимото право към договорни задължения.
- Регламент 864/2007 („Рим 2“) относно приложимото право към извъндоговорни задължения.

Международното частно право на ЕС обаче е изготвено с оглед на индивидуалните производства и се основават на модела на съдебен спор „един срещу един“. Следователно тяхното прилагане повдига много въпроси в контекста на масовите иски, които са полицентрични и могат да включват хиляди страни, разположени в няколко държави.

Директивата за представителните иски не засяга съществуващата рамка на международното частно право. Това означава, че понастоящем няма конкретни частни международни правила, приложими към трансгранични масови иски. Като такива, квалифицираните субекти трябва да продължат да разчитат на Регламент Брюксел 1а, за да идентифицират компетентната юрисдикция, пред която трябва да бъде предявен иск.

Съдът на ЕС и прилагането на частните международни правила на ЕС при масови иски

В няколко решения Съдът на Европейския съюз даде някои насоки относно прилагането на международните частни норми на ЕС в контекста на масови иски. Например в решение C-343/19 от 9 юли 2020 г. CJUE тълкува чл. 7(2) от Регламент Брюксел 1а в контекста на съдебния спор Дизелгейт и позволи на потребителите, ощетени от Дизелгейт на Фолксваген, да предявят иски пред юрисдикцията на държавата си на пребиваване.

12. ДОПЪЛНИТЕЛНИ РЕСУРСИ И ПРЕПРАТКИ

- [Директива за представителните иски](#)
- [Пакет за Нова сделка за потребителите](#)
- [Брифинг на Европейския парламент относно приемането на Директивата за представителните действия \(2020\)](#)
- [Доклад относно прилагането на механизмите за колективна защита от държавите-членки \(2018\)](#)
- [Проучване на състоянието на колективните иски в ЕС в контекста на изпълнението на препоръката на Комисията \(2017\)](#)
- [Проучване относно колективните иски в държавите-членки на Европейския съюз \(2018\)](#)
- [Препоръка на Комисията относно колективната защита и нейното прилагане \(2013\)](#)
- [Форум за защита на потребителите \(CoJEF\)](#)
- Основни документи, дискуссионни документи и доклади, изготвени от службите на Европейската комисия в контекста на [Семинар относно Директивата за представителните действия](#) , който се проведе през м. ноември 2021 година.

This document has been produced under a service contract with the European Commission. The content of it represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.